

Szószerk – Úrasztala – Szerartások

SZÁSZ FERENC

ISTEN ORSZÁGA – TEGNAP ÉS MA¹

„Az Isten országa tibennetek van.” (Lk 17,21)

Kedves Testvéreim, Atyámfiak, Ünneplő Gyülekezet!

Bizonyára ismerős számotokra az a sláger, amely szerint „mindenkinek van egy álma”. Hadd áruljam el nektek, hogy soha nem szerettem ezt a lapos, leegyszerűsített és kézenfekvő közhelyet, bár gyakran az én szívemet is megdobogtatta. Egyrészt érzélgősnek találtam és találok, másrészt vallom, hogy kétszeresen kisebbségi mivoltunkban nagylelkűeknek kell lennünk magunkhoz: miért ne lenne egy valamirevaló unitárius embernek egyszerre több álma is?

Ilyen, teljesen valóságérítlen, az álom szintjére sem jutott, kőszá ábrándozás volt részemről az – s néhány kollegámmal meg is osztottam –, hogy ha egyszer megadatnék számomra a kegy, hogy Csíksomlyón több százezer ember előtt szólhatnék, másnap boldogan kérném a nyugdíjazásom: ilyen egyszeri és megismételhetetlen alkalom után nyugodtan szegre akaszthatnám a palástom, nem volna, nem lehetne több mondanivalóm.

Egyáltalán nem álmodtam azonban arról, hogy valaha is Szejkefűrdőn, egyházunk és az unitáriusok egyetemessége, ez ünneplő gyülekezet színe előtt szolgálhatok, pedig unitárius szempontból ez hasonló megtiszteltetés: hadd köszönjem meg egyetlen mondatban e visszautasíthatatlan felkérést a rendezőknek.

„Isten országa tibennetek van” – mondja Jézus a farizeusok kérdésére, s bár most nem térhetek ki rá, miért éppen Isten országa Jézus tanításának, az evangéliumnak a központi magva, lényege, a felkérés után azonnal tudtam, hogy e tömör jézusi kijelentés lesz beszédem alapgondolata. Annál is inkább, mert Jézus lényegében tanítványaira vonatkoztatja válaszát, az akkoriakra és minden-

¹ Elhangzott Szejkefűrdőn, 2009. augusztus 9-én, az Unitáriusok XI. Találkozóján.

koriakra, s így minket, mai, Erdélyben és a világ más tájain élő unitáriusokat (is) megszólít: „Isten országa tibennetek van”.

El kell mondanom azt is, hogy élénken él még bennem annak emléke, hogy 1986-ban, majdnem negyed századdal ezelőtt ez a jézusi tanítás volt a homoród-almási templom építésének 200. évfordulója alkalmával mondott beszédemnek is alapgondolata, s magam lepődöm meg leginkább, mennyire megváltozott véleményem, alapállásom – ma már szinte ellentétes az akkorival.

Úgy éreztem akkor – lehet, mások is vélekedhettek így –, hogy amikor Isten belénk oltotta Isten országának eszméjét és eszményét, egyben hivatásként bízta ránk azt, hogy azt nekünk mindenáron meg kell tartanunk és őriznünk, mert ez egyben egyházi és nemzeti megmaradásunk történelmi záloga is.

Isten országa jelentette számomra azt a drágagyöngyöt, amelynek kagylóhéja történelmi múltunk, nyelvünk, sajátos kultúránk s az a megpróbáltatás és szenvedés, amellyel kétezer, illetve négyszáznegyven év alatt azt a „mélyben” rejtőzködve is létrehoztuk. Isten országa azt jelentette, hogy minden látszat ellenére az értelmes és értékközpontú élet nemcsak szent hivatás, hanem lehetőség és kötelesség is annak dacára, hogy az alkalmas idők nyilvánossága, a szabadság külső világossága nem mindig volt osztályrészünk. Befelé forduló élet volt ez, makacs ragaszkodás történelmünkhöz, az igazsághoz és elsősorban eszmékhez és eszményekhez, kényszerű és önként vállalt hűség Istenhez és országához. Az önfeladástól az mentett meg, hogy égi hazánk nagyon sokszor egyben földi hazánkat is jelentette, a jobbnak és szabadabbnak remélt jövő gyakran szó szerinti értelemben őrizte meg ajkunkon és szívünkben a „jőjjön el a te országod” imádságát.

Most, negyed évszázad eltelte után nem kell immár titkos, áttételes, csakis általunk értett nyelven szólni arról, mit jelentett számunkra Isten országa, s néha megdöbbenek: viszonylagos szabadságunkban mintha nemcsak az eszmék vesztették volna el szentségüket számunkra, gyakran kimondott szavunk is hitelességét veszti.

Isten országa mintha nem a megőrzött kincset jelentené többé, hanem a kereskedőt, aki drágagyöngyökkel üzérkedik. Talán Isten akarja, hogy visszatérjünk a jézusi példázat eredeti és mélyebb értelméhez, de az áldozatvállalás fel-tétlenségében és az „elmeget, eladja mindenét, amije van, és megvásárolja azt” (Mt 13,45) hiányában valamilyen földi, részleges és ezért hamis merkantilizmus csapdájába kerültünk és annak hálójában vergődünk.

A „mennyit ér ma unitárius mivoltunk?” kérdésre ma nem olyan természetességgel mondjuk ki azt, hogy „mindent”, az életünkönél is többet – hiszen akkor Isten országa keresését minden más elé helyeznénk.

Mielőtt valaki azt hinné, hogy az öncélú múltidézés és az embert oly gyakran megalázó, mivoltából kivetkőztető szenvedés apologétája vagyok és visszásírom a múltat, hadd mondjam el hamar, hogy az igazgyöngynek igazabb közege a tengermély zárt sötéttségénél a ragyogó napsugár világossága, hiszen szépsége csak itt érvényesülhet, és nem is akárhogy: nagysága, fénye, tökéletessége alapján fűzerbe fűzzük társai mellé, s ott, a maga helyén felértékelődve vagy éppen tökéletlenségét leplezve visszatükrözheti és hirdetheti Isten nagyságát, dicsőségét, országának mindent felülmúló időtlenségét, örömét és gazdagságát.

Engem csak az nyugtalanít és készlet töprengésre olykor, hogy *mire* fűzzük fel visszanyert, felszínre hozott, fényesre törölt gyöngyeinket ünnepnapokon vagy éppen hétköznapiakon?

Az az érzésem: néha a múltból átmentett, idő és moly emésztette fonálra, máskor éppen egy divatos, tölünk idegen, tartósságát semmivel sem bizonyító, vékony cérnaszálra, eszmére vagy éppen csak életérzésre, s legsötétebb látomásaimban úgy érzékelem, hogy éppen balga jószándékunk és buzgó igyekezetünk vezet majd oda, hogy mire a gyöngysor elkészülne, egyszer csak síró gyermekként riadunk fel: gyöngysorunk szétszakadt, és szertegurulnak a szemek, öszszegyűjthetetlenül és végérvényesen, „elveszünk, mert elvesztettük magunkat” (Ady).

Éppen ezért az, hogy Isten országa mibennünk van, számomra továbbra sem felhőtlen öröm; a sokra hivatottság érzése mellett a felelősség nyomasztó súlyát is jelenti gyakran. Hogy fog egyházunk – amely népegyházként élte meg történelme java részét – megmaradni zűrzavaros korunkban, továbbra is szolgálni, úgy lépni előbbre, hogy mégis önmaga maradjon, és mi magunkra ismerjünk és jól érezzük magunkat benne?

Nagyon leegyszerűsítve a választ, úgy vélem, megmaradásunk és fejlődésünk titka és feltétele az, hogy a fonál, amely gyöngysorunk épségét és szilárdságát biztosíthatja, csak akkor lehet elég erős, ha kettős fonatú: ha az élő Isten lelkével együtt emberi lelkünk teljes hűsége és elkötelezettsége szavatolja tartósságát. Másként fogalmazva: olyan válaszokat kell adnunk örök emberi kérdésekre, amelyek korunk tépelődéseire is megoldást kínálnak, és nemcsak nekünk, akik intézményesen vagyunk unitáriusok, hanem minden kereső, Istent és önmagát komolyan vevő kortársunknak. *Múltunk* csak számunkra drága érték (néha nem is szeretnek érte különösebben); *jövőnk* kell hogy csábító legyen – evangéliumi értelemben nyilván – a világ számára, amelyben élünk.

Lehet, hogy akárcsak az „álmos” sláger esetében, ismét megbotránkoztatok közületek némelyeket, de mielőtt továbbmennék, egy számunkra drága sztereotípiát kell mítoszától megfosztanom, jelesen azt, hogy unitarizmusunk legfőbb

értéke abban áll, hogy „magyar földön született magyar vallás”. Hogy mennyire hamis és veszélyes ez a leegyszerűsítés, azt egyaránt belátja a 16. század avatott ismerője, és az is, aki korunk bonyolultságának kérdéseit érzékeli és komolyan veszi.

Az, hogy az erdélyi föld, hősiek múltunk és a vallásszabadság törvénye, amelyre oly gyakran és büszkén hivatkozunk, drága kincseink, minden mérlegelesen fölül áll; az viszont, hogy ezek Isten országa útjának járhatóságát kizárólagosan biztosítanák – az már önbecsapás.

Vallom, hogy minden út Rómába vezet – nekünk részben mégis *a Szejkén át* –, de Isten országa útjai térben és időben jóval bonyolultabb térképrendszert képeznek, s engedjétek meg, hogy e véleményem igazolására a 180 évvel ezelőtt született Orbán Balázsra hivatkozzam, hiszen ezt követeli a hely szelleme is.

Nem azt vitatom, hogy születik-e unitáriusnak vagy azzá lesz az ember, csupán azt állítom, hogy bármennyire jó unitáriusnak születni, ez még nem különösebb érdem, még akkor sem, ha sokszor – Isten országa letéteményes örökösiként – mi ezt kiváltságként éljük meg.

Sokak előtt ismeretes, hogy mielőtt unitáriussá lett volna és *A Székelyföld leírása* című monumentális művével *a legnagyobb székely* nevet kiérdemelte volna, Orbán Balázs római katolikus volt, s Kelet és Nyugat vándoraként már íróként is hírnevet szerzett. 1859-ben tért haza, s említett műve megírásához az anyagot mintegy hat évvel az első, Udvarhelyszékről szóló kötetének 1868-as megjelenése előtt kezdte gyűjteni. Unitáriussá 1865-ben lett *formálisan*, annak következtében, hogy a gyulafehérvári római katolikus püspök, Fogarasi Mihály is részt vett azon a nagyszabású tartománygyűlésen, amely a császári alkotmány helyreállítását szorgalmazta. Az 1848–49-es forradalom eszményeihez hű Orbán Balázs ezt nemzete eszményeinek és hősi harcának elárulásaként fogta fel. Ez lehetett a külső indíték, az utolsó lökés, hiszen ő a szabadságot vallotta vallásának s a szabadságharcosokat e vallás szentjeinek.

De csupán ezért lett volna unitáriussá? Nem hiszem. Gyűjtőmunkája kezdetén ugyanis, feltekintve az újszékelyi templom tornyára, olyan gondolatok fogalmazódtak meg lelkében, amelyeket írásba is foglalt nagy művében:

„Újszékely templomán e felirat van: IN HONOREM SOLIUS DEI. Mi azt hirdeti, hogy e falut unitáriusok lakják. Ezen a reformatio korából származott legifjabb s legtisztultabb hitvallás Udvarhelyszéken leginkább el van terjedve; itt a havasoktól körülölelt vidéken tartották fenn magukat azon vallás hívei, mely kezdetben egész Erdélyben el volt terjedve, s melyet az ország fejedelme is vallott egykoron, s mivel az a józan ésszel és az evangéliummal egyező elveket vall, hitem szerint, nemcsak a múlt, hanem a jövő vallása is, mert az emberiség úgy

politikai, mint erkölcsi tekintetben hátramenni nem szokott; a bal körülményektől, a zsarnokságtól előidézett tespedés feltartóztathatja, megállapíthatja útjában, de elvégre is Isten szellemereje által érintetve felébred lethargikus álmából s még nagyobb erélylyel, s a mulasztásokat kárpótolni törekedvén, még nagyobb sebességgel szokott az előhaladás, a tökélyesülés útján előretörni.” (I. kötet, 29–30.)

Múltat idéz és ment át Orbán Balázs? Igen, hiszen jól ismerte azt! De legalább ennyire jövőt is épít, s teszi ezt a korabeli unitarizmus szellemiségének avatott ismeretében s azzal való teljes hitbeli azonosulás által vezérelve!

Hogyan legyünk hát a minden romanticizmust levetkőzött, azt egyenesen megtagadó korban jó unitáriusok, hogyan munkáljuk Isten országának ügyét, egyházunk közösségét?

Bár volnának receptjeink! – De nincsenek. Útkeresésünknek azonban tartalmaznia kell a születés jogán ingyen kapott indíttatást és a külső út bejárásán át az öntudatos, felelős döntést, tartalmaznia kell a jézusi eszme evangéliumi gyökerét éppúgy, mint a korszellem megértését, és, ha kell, alakítását egyaránt. Legnagyobb székyünk már van, legnagyobb unitáriusunk ne is legyen soha, legyünk mindnyájan Isten nagyságának és országa munkálásának aláztos szolgái!

Isten országa időtlen annyiban, hogy fölötte áll a múltnak, a jelen csak egy fogyatékos pillanata, s leginkább az a tartalma, amit mi jövőként remélünk legjobbjainkban.

És – meg kell vallanom nektek –, Orbán Balázs makacssága is elnyerheti rokonszenvünket... az enyém legalábbis már az övé.

A kiegyezés után egy évvel több mint historicizmus az – és nem nevezhetjük az ún. korszellem előtt való behódolásnak sem –, hogy ő Erdélyt a maga számára végérvényesen földrajzi, geo-gráfiai fogalomnak hajlandó csak tekinteni: számára minden eldőlt 1848-ban akkor is, ha a harcterről éppen lemaradt: „leírja” hát szülőföldjét, s amikor szirtjeiről és patakjairól, lakóházairól és templomairól a történelmen át az e tájon élő emberek és népek jövőjét kutatja, Isten és a szabadság szent szelleme tölti be lelkét és ihleti tollát. Soha ember e tájon ne álmodjék szebb földi álmat Isten országáról!

Annyi minden történt velünk Orbán Balázs kora óta! A két világháború és következményei, az istentelen mivoltában önmagával meghasonlott ember és az általa létrehozott történelem meghasonulása és összeomlása után teljesen más, néha reménytelennek tűnő küzdelemben kell jövőt álmodnunk és teremtenünk magunknak és a még meg se születetteknek. Tovább kell álmodnunk Orbán Balázs álmát, és főleg folytatnunk munkáját, Isten országa felszínre hozatalát önmagunkból, ahová az kezdetben beleíratott.

Legyen számunkra a vigasztaláson túl öröm és erőforrás, hogy a székelykapuk alatt áthaladó ember sohasem egy irányban halad, hanem múlt és jövő között ingázik, Csíki László költői szavával: oda megyünk haza, hol sose voltunk, oda térünk meg, ahonnan nem indultunk. Hazánk van e földön, ahol születünk, és országunk a mennyben, Isten-Atyánk örökségében.

Vajon mit álmodott tegnap éjjel Orbán Balázs? Tudja-e, hogy ma ismét egybegyűltünk egy hit érzetében, s ahogy ő minket választott, úgy ma mi is – másoktól el nem rabolva – a magunkénak valljuk őt?

Nem vagyok sem álmofejtő, sem álmjós – elég, hogy e szép időt sikerült kiimádkoznunk –, de hiszem, hogy az örök Deo-gráfiában, Isten országában részesei vagyunk álmának, talán nem is egynek. Bízunk hát nyugodtan Istenre magunkat, s támaszkodjunk e reménységben önmagunkra is, hogy érdemesek lehessünk eme közös és nemes álom valóra váltására! Ámen.

BÁLINT BENCZÉDI FERENC

JÁKÓB KÚTJA – SZEJKÉN

„Ott volt Jákób forrása. Jézus akkor az úttól elfáradva leült a forrásnál; az idő dél felé járt. Egy samáriai asszony jött vizet meríteni. Jézus így szólt hozzá: »Adj innom.«” (Jn 4,6-7)

Keresztény Testvéreim, ünneplő Gyülekezet, Atyámfiai!

Tizenegyedik alkalommal találkozunk mi, unitáriusok, augusztus második szombatján itt, Szejkefürdőn. A székelyudvarhelyi belvárosi egyházközség július 20-án kelt levelében Kedei Mózes lelkésztestvérem arra kért, hogy köszöntsem az egybegyűlteket, ez ünnepélyre összeseregletteket. Ennek a felkérésnek teszek most eleget: köszöntöm unitárius és nem-unitárius vallású testvéreimet, itthonról és messziről érkezetteket, a kedves meghívottakat, akikkel együtt örvendezünk e jelen alkalommal. De vigyétek köszöntő szavaimat azokhoz is, akik valamilyen oknál fogva nem tudtak eljönni, akik otthon maradtak kisgyermeküket gondozni, vagy idős, beteg testvéreinkre vigyázni. Köszöntő gondolataim megfogalmazásakor két meghatározó tényezőt kellett figyelembe vennem. Az egyik az, hogy Erdélyi ún. Egyházunknak megválasztott püspöke vagyok, ebből